

Beszámoló a Magyar Levéltárosok Egyesülete 2010. évi vándorgyűléséről

A magyar levéltárosok éves vándorgyűlésének és egyúttal a Visegrádi Négyek levéltárosai éves találkozásának ezúttal Debrecen-Egyetemváros adott otthont 2010. augusztus 23–25. között. A **plenáris megnyitón** a Debreceni Egyetem főépületében lévő Auditorium Maximumban a résztvevőket elsőként *Tyekvicska Árpád*, a Magyar Levéltárosok Egyesülete elnöke köszöntötte, aki szólt arról, hogy a mögöttünk álló év elég ellentmondásos volt. Pozitívumnak tekinthető, hogy elindultak az európai uniós pályázatok, ellenben fokozódtak a költségvetési problémák. Mindezen nehézségek ellenére azonban a levéltárak ellátták feladataikat. Köszönetet mondott a támogatóknak: a Nemzeti Kulturális Alapnak, a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumnak, a Visegrád Alapítványnak, illetve a Pro Professione Alapítványnak (utóbbi támogatása tette lehetővé a határon túl élő magyar levéltárosok meghívását).

A házigazdák nevében *Radics Kálmán* igazgató röviden beszámolt a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár aktuális helyzetéről. Ezt követően *Kálnoki-Gyöngyössy Márton*, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium kultúrpolitikáért felelős helyettes államtitkára kapott szót. Kiemelte, hogy uniós pályázatok segítségével remény mutatkozik a levéltári raktárak építésére, az e-levéltár elindítására. Véleménye szerint a levéltárakat a nemzeti kulturális örökség részeként célszerű kezelni, finanszírozásukat gyűjtemény- és feladatarányosan kell megoldani.

Tyekvicska Árpád elnök külön is köszöntötte a külföldi résztvevőket, hangsúlyozta, hogy a levéltárak nemzetközi kapcsolatai nem csak a szomszédos országokra korlátozódnak, ennek ellenére kiemelten fontos a Visegrádi Négyekkel a kapcsolatok folyamatos ápolása. A vándorgyűlés nemzetközi programjának központi gondolata a V4-kör kibővítése és a tartós együttműködés megalapozása (tágabb értelemben vett Duna-menti régió) volt.

Ezután a külföldi levéltáros kollégák kaptak szót.

Ausztriából az Osztrák Levéltári Egyesület két tagja — *Willibald Rosner* és *Karl Heinz* — jött el, utóbbi köszöntötte a jelenlévőket, elmondta, hogy ők is érdekeltek a szoros kapcsolatok fenntartásában. Említést tett még a digitalizálás adta lehetőségekről is. Horvátországból *Ladislav Dobrica* és *Vlatka Lemic*, a Horvát Állami Levéltár munkatársai voltak jelen; *Vlatka Lemic* köszöntőjében az együttműködés fontosságáról beszélt. Csehországot *Pavel Koblasa* és *Marie Ryantova*, az egyesült elnöke képviselte. *Marie Ryantova* köszöntőjében a digitalizálás növekvő szerepére hívta fel a figyelmet, örömet fejezte ki, hogy a konferenciára utazva végre alkalma volt megtekinteni a visegrádi várat, amely névadója a szövetségnek. Lengyelországból - két levéltáros egyesületet képviselve - *Hanna Krajewska* elnök, *Julia Dziwoki*, *Izabela Gass*, *Anna Krzeminska* és *Waldemar Chorazyczewski* vettek részt a találkozón. *Hanna Krajewska* elmondta, hogy nemzetközi kapcsolataik évek óta nagyon jók, a nyár folyamán egy levéltári pikniket is terveznek koncertekkel, ahol sok vendégre számítanak; a találkozó aktualitása Chopin születésének 200 éves évfordulója lesz. *Klara Guseth*, *Liviu Boar* és *Varga Zsolt* Romániából érkeztek, az egyesületet *Klara Guseth*, a máramarosi területi levéltár vezetője képviselte. *Liviu Boar* beszámolt arról, hogy márciusban egy marosvásárhelyi találkozón már sikerült szorosabbá fűzni a magyar–román kapcsolatokat. Hangsúlyozta, hogy a levéltárosok közös nyelve a dokumentumok nyelve. Szerbiából *Tatjana Misic*, *Ljubica Budac* és *Fodor István* jöttek el a találkozóra, a jelenlévőket *Tatjana Misic*, a Szerb Levéltáros Egyesület elnöke köszöntötte. Szlovákiát *Monica Péková*, *Lenka Pavlíková*, *Juraj Michelik* és *Ivan Galambos* képviselték, *Monica Péková*, a belügyminisztérium levéltári osztályának vezetője üdvözölte a konferencián résztvevőket. Ukrajnából *Vladislav Berkovskij* és *Larysa Levchenko* levéltárigazgatók érkeztek a találkozóra, mindketten üdvözlőbeszédet mondtak.

A köszöntők elhangzása után a **Levéltárért-díj átadása** következett. Az 1992-ben alapított díjat, amelyet a Magyar Levéltárosok Egyesületének arra érdemesnek talált tagjai közül évente négyen vehetnek át, *Böör László*, a kuratórium elnöke adta át. Az idei díjazottak: *Csizmadia Lászlóné* (Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárának gazdasági vezetője), *Farkas György* (Békés Megyei Levéltár Békési Fióklevéltárának segédlevéltárosa), *Polonkai Éva* (Budapest Főváros Levéltárának igazgatási ügyintézője), valamint *Vinczéné Tardi Mária*, (Heves Megyei Levéltár segédlevéltárosa és ügyfélszolgálati vezetője). Különdíjat kapott egyesületi munkájáért *Rutkai Lászlóné* is, aki 8 éven át látta el az egyesület adminisztrációs teendőit.

A magyar és román nemzeti levéltárak közötti együttműködési szerződés ünnepélyes aláírása technikai okok miatt elmaradt. *Reisz T. Csaba*, a Magyar Országos Levéltár főigazgatója azonban szólt a magyar–román együttműködésről, megemlítve, hogy elsősorban vezetői szinten élénkültek meg a tárgyalások, 2007 után pedig érezhetően kedvezőbbek lettek a feltételek is. Jelenleg az erdélyi gyűjtemények kétnyelvű fondjegyzékének elkészítése a cél.

Délután a konferencia a **Levéltári iratok digitalizálása és adatbázis-építés** című előadássorozattal folytatódott, amelynek levezető elnöke *Cseh Gergő Bendegúz* főosztályvezető-helyettes (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) volt. A nemzetközi tanácskozás központi témája - a levéltári anyag digitalizálása - nemzetközi és hazai szinten is a levéltárak szolgáltatási funkcióinak bővülésével és "hatókörük" szélesítésével összefüggő rendkívül aktuális kérdéskör. A tömeges digitalizálás, a digitalizált anyagok Internetes közzététele, mint a közös munka legígéretesebb útja, ehhez nagyon hasznosak voltak az egyes országokban folyó tevékenységek bemutatása, valamint az ENARC projekt koordinátorának előadása a nemzetközi együttműködési projektszervezés praktikus ismereteiről. A konkrét digitalizálási gyakorlatot, valamint a digitalizálandó iratanyag kiválasztásának kritériumait illetően kiderült, hogy mindegyik előadó országában a konszenzusnak örvendő elvek mentén folyik a munka. Speciális, ámde jelentős problémaként felvetődött az elektronikusan, on-line formában elérhető levéltári dokumentumok szerzői jogi problémája az ezzel kapcsolatos lengyelországi jogszabályi környezet bemutatása kapcsán. A rendezvényen két magyar levéltáros tartott előadást: *Rácz György* a Magyar Országos Levéltár főosztályvezetője, illetve *Kenyeres István*, Budapest Főváros Levéltárának főigazgató-helyettese. Előbbi az Országos Levéltár legutóbb lezárult és ez év márciusától az interneten is megosztott digitalizálási és adatbázis-építési eredményét ismertette, utóbbi pedig a Magyar Levéltári Portálról (www.archivportal.hu) és elsősorban annak adatbázisairól beszélt (az előadás igazi súlyát az egyesített adatbázisok mérete és adatmennyisége biztosította).

A nap az esti fogadással ért véget.

A vándorgyűlés második és harmadik napján az aktuális és fontos szakmai kérdéseket szekcióüléseken vitathatták meg a résztvevők. Kedden négy szekcióban folyt a tanácskozás.

A **nemzetközi szekció** ülésén a hortobágy-mátai Club Hotel Hortobágyban az együttműködés gyakorlati tapasztalatait és lehetőségeit mérlegelték. A nemzetközi szekciók kapcsolatépítő, közösségteremtő szándékkal zajlottak a Hortobágyon a külföldi vendégek számára, ez teljes mértékben sikeresnek mondható. Az elhangzottakból számos tanulság levonható az együttműködés további irányaira, formáira vonatkozóan. A nemzetközi kapcsolatokról szóló szekcióülésen a magyar részvétel is nagyon tartalmas volt konkrét együttműködési projektek bemutatásával. Hasonlóan hasznos volt a MOL és a horvát nemzeti levéltár közötti digitalizálási együttműködés bemutatása. Az ukránok és a románok kiemelkedően nyitottak voltak a kapcsolatteremtésre, együttműködésre.

A szekciót *Sipos András* (Budapest Főváros Levéltára) vezette. Az ausztriai *Willibald Rosner* (Alsó-Ausztriai Megyei Levéltár) *A kívánalmak és a valóság, a regionális levéltárak együttműködése az osztrák gyakorlatban* címmel tartotta meg előadását. Horvátországból

Ladislav Dobrica (Horvát Állami Levéltár) az urbáriumoknak a Horvát Állami Levéltárban végzett digitalizálása tapasztalatait osztotta meg a jelenlevőkkel. Ezután *Bősze Sándor* (Somogy Megyei Levéltár) *A magyar és horvát levéltárosok együttműködése Rijekában* c. előadása hangzott el. *Varjasi Imre* (Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Hajdúböszörményi Fióklevéltára) a „nagyváradai projekt”-et, egy határon átnyúló európai uniós pályázat megvalósítását ismertette. *Foki Ibolya* (Zala Megyei Levéltár) a magyar és szlovák levéltárosok közötti együttműködésről beszélt. A lengyel *Hanna Krajewska* (Lengyel Tudományos Akadémia Levéltára) *Nemzetközi együttműködés, lehetőség vagy kényszer* címmel tartott előadást. *Waldemar Chorazyczewski* (Kopernikusz Egyetem) a Lengyel Levéltárosok Egyesületéről és a levéltárak nemzetközi együttműködéséről értekezett, majd a román *Klara Guseth* (Máramarosi Állami Megyei Levéltár) osztott meg néhány ötletet a hallgatósággal. A szlovákiai *Monika Péková* (Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumának Levéltári Osztálya) bemutatta a szlovák levéltárak nemzetközi kapcsolatait a lehetőségek és realitások figyelembevételével.

A **gazdasági szekciót** *Hetényi Tiborné* (Vas Megyei Levéltár) vezette, aki *A számvitel időszzerű kérdései a 2010. évi jogszabályváltozások tükrében* címmel tartott előadást. *Prait Zoltánné* (Somogy Megyei Levéltár) a levéltári gazdasági jellegű feladatokról és elszámolásuk rendjéről szólt. *Józsa Éva* (APEH Észak-alföldi Regionális Igazgatósága) a 2010. évben érvényes szja és járulékszabályokról, azok alkalmazásáról adott tájékoztatást. A szekcióban elhangzott előadások elsősorban a megújult szakfeladat rendnek a bevezetéséről és alkalmazásáról szóltak a 2010. évi költségvetés elkészítésénél és az első félévi könyvelésnél. Az évek óta zajló államháztartási, ezen belül költségvetési reformfolyamat része, hogy létrejöjjön egy olyan információs bázis feladatalapon, amely lehetővé teszi, illetve támogatja a megalapozott, hatékony költségvetési tervezést, finanszírozást, elszámoltatást az államháztartás összes alrendszerére kiterjedően. Részletesen megtárgyalásra kerültek a beszámolási kötelezettséggel, a pénzügyi helyzet bemutatásához kapcsolódó adatszolgáltatási kötelezettséggel, a költségvetési feladatmutatók és normatívák alakulásának bemutatásával kapcsolatos feladatok, valamint fontos aktuális információk hangzottak el a belső kontrollokkal, illetve a belső ellenőrök regisztrációjával és továbbképzésével kapcsolatban is.

Az **egyházi levéltári szekció** ülésén *Szabadi István* (Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára) elnökölt, aki röviden bemutatta az ülés helyszínét, az említett egyetemi templom változatos történetét. Szó esett a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesületének tevékenységéről is. Az előadók közül többen foglalkoztak az egyházi levéltárakban alkalmazott elektronikus, informatikai megoldásokkal, honlap-építéssel. *Hegedűs András*, az esztergomi Prímási Levéltár igazgatója bemutatta a feldolgozói munka során keletkező, Interneten egyelőre még el nem érhető segédleteket. Elsősorban a régi egyházkormányzati iratokba lehetett betekinteni, de érdekességként régi filmek, filmhíradók digitalizálásáról is szó esett. A Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltárának vezetője, *Koltai András* a már említett egyházi levéltáros egyesület honlapját (<http://www.melte.hu>), annak történetét és szerkezetét mutatta be. A honlapon az egyes egyházi levéltárak és fenntartó intézményeik rövid történetét, legfontosabb segédleteit, a honlapjaikra utaló linkeket is megtalálhatja a látogató, de olvashat az egyesület életéről, rendezvényeiről is, sőt a honlapon bemutatkozik minden egyházi levéltáros (*Ki kicsoda az egyházi levéltárakban* cím alatt). *Lakatos Andor*, a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár igazgatója beszámolt az elektronikus kutatás lehetőségeiről. Elsősorban digitalizált térképekről, az anyakönyvi adatbázisról szólt, amelynek a világhálón való elérhetővé tétele a közeljövőben várható. *Cselenkó Borbála*, a Szombathelyi Püspöki Levéltár vezetője vetítettképes előadásában bemutatta a levéltárat, amely az egykori kanonoki palotában kapott helyet, ahol méltó körülmények között folytathatja tevékenységét. *Kész Géza* és *Szabadi István* referátuma szorosán kapcsolódott egymáshoz, hiszen a Tiszántúli Református Egyházkerület levéltári iratanyagának a trianoni

döntés utáni sorsáról, életéről, valamint a nagyváradai és a beregszászi új egyházkerületi levéltárak és a debreceni egyházkerületi levéltár együttműködési lehetőségeiről beszéltek. *Kész Géza* bemutatta a Kárpátaljai Református Egyházkerület új beregszászi levéltárát is.

Az MLE 2001-ben alakult **forrásközlő szekciója** jubileumi, 10. tanácskozását tartotta *A városok történetének forrásai — közigazgatás és mindennapi élet* címmel (szekcióvezetők: *Bilkei Irén* és *Érszegi Géza*). Az előadások örvendetesen nagyszámú hallgatót vonzottak. *Blazovich László*, a Csongrád Megyei Levéltár ny. igazgatója, a Szegedi Egyetem tanára a középkori városi jogkönyvek kiadását európai összefüggésbe állítva a hasonló források kiadásának értelmezési, nyelvi stb. nehézségeire is felhívta a figyelmet. *Dominkovits Péter*, Győr-Sopron Megye Soproni Levéltárának főlevéltárosa Sopron kora-újkorai igazgatás-, gazdaság- és társadalomtörténetének forrásbázisáról tartott előadásában városuk levéltári dokumentumainak lehetőségeiről, felhasználásáról beszélt. *Szendiné Orvos Erzsébet*, a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár igazgatóhelyettese *Debrecen a 17. század elején a magisztrátusi jegyzőkönyvek tükrében* c. előadásában bemutatta egy virágzó város közigazgatásának, gazdasági életének és anyagi kultúrájának legfontosabb forrásait, a városi jegyzőkönyveket. Hasonló forrásanyag fontosságára hívta fel a figyelmet *Géra Eleonóra*, Budapest Főváros Levéltárának levéltárosa is *Városi élet Pest-Budán a tanácsülési jegyzőkönyvek tükrében, 1703–1711* c. előadásában. *Káli Csaba*, a Zala Megyei Levéltár igazgatóhelyettese a szocialista kori várostörténet levéltári forrásairól beszélt, érdekes, új szempontokat felvető módszertani tanulságokkal is szolgálva. A szekció befejező részében a kolozsvári Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézetének három fiatal előadója az Intézet forráskiadási tevékenységét mutatták be. *Fejér Tamás* az erdélyi fejedelmek Liber Regiusairól, *Gálfi Emőke* a gyulafehérvári káptalan fejedelemség kori jegyzőkönyveiről, *Bogdándi Zsolt* pedig a kolozsmonostori konvent fejedelemség kori jegyzőkönyveiről tartott előadásai felhívták a figyelmet az erdélyi intézményekben őrzött források fontosságára. Előadásaik sikerességét látva megegyezés született az intézet és a forrásközlő szekció további együttműködéséről.

Délután mind a magyar, mind a külföldi résztvevők a Hortobágyi Nemzeti Parkban az ottani ökotájnak történeti szempontú bemutatását tekinthették meg.

A harmadik napon további három szekció ülésezett. Az **állományvédelmi szekcióban** (*Kirics Márta* vezetésével) *Kastaly Beatrix*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. osztályvezetője *Penészgombák szerepe a levéltári gyűjtemények károsodásában* c. előadását hallhatták az érdeklődők. Az előadó külön felhívta a figyelmet arra, hogy a hirtelen hőmérsékletváltozás is nagy veszélyeket rejt magában, és hogy a leghatékonyabb védekezés a nedvesség kivonása az iratok környezetéből. *Dóka Klára*, a Magyar Országos Levéltár főlevéltárosa a MOL-ban szervezett állományvédelmi ismeretek oktatása során szerzett tapasztalatait ismertette. *Szlabey Dorottya* (Magyar Országos Levéltár) a képzéseken használt állományvédelmi tesztlapok, vizsgakérdések bemutatására vállalkozott. *Czikkely Tibor* (Magyar Országos Levéltár) *Raktári klimatikus értékek és a savas papírok veszélyeztetettsége* c. előadásában hívta fel a hallgatóság figyelmét erre a minden levéltárat érintő problémakörre. *Körmendy Lajos*, a MOL állományvédelmi osztályának fősztályvezetője a raktárminősítésről és az állományvédelmi ajánlás vonatkozó részeinek modernizálásáról tartott előadást. A neves hazai szakemberek mellett a Szlovák Nemzeti Levéltár munkatársa, *Ivan Galambos* főrestaurátor a pozsonyi káptalan köteteinek restaurálásáról beszélt, könyvkötés-történeti különlegességeket említve néhány általa készített ún. nemes-másolatot is bemutatott.

Az **informatikai szekció** ülésén *Breinich Gábor* szekcióvezető *A személyes adatok védelme és a levéltári informatika* címmel tartott előadást. Az adatvédelemmel kapcsolatban felmerülő problémák közül kiemelte, hogy a felmerülő igényeket a levéltárak nem tudják teljesíteni, mivel a kutatók szenzitív és egyéb személyes adatokat is kutatnának, de az érvényben levő szabályozás miatt ezek nem adhatóak ki. *Mikó Zsuzsanna* (Magyar Országos Levéltár) az elektronikus nyilvántartásokban alkalmazott személyes adatokkal kapcsolatos

eljárásról beszélt, említve, hogy több intézmény összekapcsolásával egy egységes adatbázis létrehozása a cél, ill. az, hogy az adatbázisban könnyen lehessen tájékozódni. *Fehér Csaba* (Budapest Főváros Levéltára) *Védett adatok kezelése a BFL adatbázisaiban* címmel tartott előadásában elhangzott, hogy a BFL-nél közel egymillió rekord van adatbázisban, amelynek többsége retard állomány (pl.: iktatókönyv). Most az 1920-ig kihirdetett végrendeletek digitalizálása az egyik aktuális cél. Egyes állományok védettek, mások nem mindenki számára kutathatóak, megint másokról még el kell dönten, melyik kategóriába tartoznak. Problémaként vetette fel, hogy a törvényi szabályozás sem egyértelmű és ellentétes a kutatók érdekeivel. *Cseh Gergő Bendegúztól* (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) *Adatvédelmi kérdések és az ÁBTL adatbázisai* címmel az adatvédelem alkalmazásakor felmerülő jellegzetes problémákról a fotóadatbázisok adatvédelmi feladatairól és módszereiről hallhattak a résztvevők érdekes előadást. *Trócsányi Sára*, az adatvédelmi biztos munkatársa *A levéltári információk kezelésének problémái a magyar gyakorlatban* címmel tartott előadást. Az elektronikus adatbázisok törvényes kutathatóságának és az adatok hitelességének problémáját elemezte. Az információk kezelésének problematikus voltára példaként említette azt a Debreceni Ítéltáblához került ügyet, amelynek alapja, hogy a levéltár miatt kér másolási díjként 19-szer többet, mint egy nyomtatványos bolt. Említette az Ungváry-ügyet is, ahol a személyes adattal való visszaélés problémája merült fel.

A **nemzetközi szekció** második hortobágyi ülése *A levéltári együttműködés jövője a Duna mentén* címmel zajlott. A kerekasztal-beszélgetés a résztvevő országok levéltárosai közötti együttműködési nyilatkozat aláírásával zárult, amelyben az aláíró egyesületek kinyilvánították közös szándékukat és elkötelezettségüket az iránt, hogy együttes munkával előmozdítsák a levéltárakban őrzött és a térség népei, társadalmi kollektív emlékezetének legszilárdabb alapját képező kulturális kincsek lehető legszélesebb körű megismertetését és hozzáférhetővé tételét. Célul tűzték ki a jelen lévő országok levéltárosai közötti intenzívebb együttműködést, az ehhez szükséges szervezeti formák kialakítását, közös projektek tervezését, végső soron egy új típusú, a tágabb értelemben vett Duna-mentére kiterjedő, az Európai Unió által is szorgalmazott együttműködés megerősödését. Elhatározták, hogy a közös célok megvalósítása érdekében a jövőben rendszeres találkozókat tartanak. A konferencia nemzetközi programjának fő tanulsága, hogy a visegrádi együttműködés a bővítés kérdésében érhet el nagyobb eredményeket. A deklarációhoz 2 egyesület kivételével az összes résztvevő csatlakozott, a kimaradt egyesületek a megfelelő felhatalmazás híján nem tudták szignálni a dokumentumot, azonban a későbbiekben ők is megteszik.

A **plenáris záróülésen** az egyesület elnöke méltatta és minden résztvevő nevében megköszönte a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár munkatársainak a vándorgyűlés megszervezéséhez nyújtott nagy munkát, illetve köszönetet mondott az egyesület titkári feladatait az elmúlt 2 évben ellátó, októbertől leköszönő *Kiss Anitának*. Délután a vendéglátók levéltár-látogatásra invitálták az érdeklődőket.

Tyekvicska Árpád